

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
Wydział Teologiczny

ISSN 1895-3204

WARSZAWSKIE STUDIA PASTORALNE

Sekcja Teologii Pastoralnej

Wydawnictwo Naukowe
UKSW w Warszawie

Rok XII 2017
Nr 2(35)

WARSZAWSKIE STUDIA PASTORALNE

Warszawa 2017

ZESPÓŁ REDAKCYJNY:

PRZEWODNICZĄCY:
ks. Edmund Robek SAC

ks. Jan Przybyłowski – zastępca przewodniczącego
Błażej Szostek – sekretarz
ks. Ryszard Czekalski
ks. Jerzy Lewandowski
ks. Aleksander Pietrzyk SAC
ks. Czesław Parzyszek
ks. Dariusz Pater
ks. Tomasz Wielebski
Mateusz Jakub Tutak
Piotr Ochotny
Kamil Bomber
Łukasz Patoń

SKŁAD, ŁAMANIE:
Maciej Faliński

Redakcja zastrzega sobie prawa do umieszczenia artykułów znajdujących się w 2/35 numerze Warszawskich Studiów Pastoralnych w wersji on-line na stronie:

<http://www.warszawskiestudiapastoralne.pl>
oraz indeksowanie artykułów na wybranych bazach danych.

ISSN 1895-3204

© Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
Wydział Teologiczny
Specjalizacja Teologii Pastoralnej
ul. Dewajtis 5, 01-815 Warszawa
tel. (22) 561 88 00

DRUK:
Volumina.pl
ul. Mieszka I 63/64
71-011 Szczecin

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne	7
---------------------	---

KOŚCIÓŁ W POLSCE

BP PROF. KUL DR HAB. WIESŁAW ŚMIGIEL Próba ukazania aktualnej sytuacji kościoła katolickiego w Polsce <i>An Attempt to Present a Current Situation of the Catholic Church in Poland</i>	9
---	---

KS. GRZEGORZ BACHANEK Teologiczne podstawy działalności trzeźwościowej ks. Karola Mikoszewskiego <i>Theological foundations of pro-sobriety activities of Fr. Karol Mikoszewski</i>	25
--	----

ZOFIA KĘPIŃSKA-WALCZAK Wyzwania stojące przed nauczaniem religii we współczesnej szkole <i>The challenges of religion teaching in contemporary school</i>	45
---	----

KS. MAREK FILIPCZUK Relacyjna natura sakramentu pokuty i pojednania w perspektywie usprawiedliwiającej łaski <i>Relational nature of the sacrament of penance and reconciliation in the perspective of justifying grace</i>	57
--	----

POKUTA I PRZEBACZENIE

KS. PIOTR OCHOTNY

*Nie mówię ci, że aż 7 razy, lecz aż 77 razy (Mt 18, 22).*Czy przebaczenie można nakazać? Przebaczenie aktem
sprawiedliwości czy miłości?

“I tell you, not seven times, but seventy-seven times”

*(Matthew 18:22) Can you order someone to forgive?**whether forgiveness is an act of justice or love? 87*

W NURCIE PASTORALNYM

SERGIUSZ ANOSZKO

Posługa duszpasterska w nowych ruchach religijnych:

kapłaństwo i „spowiedź” scjentologiczna

*Ministry in the new religious movements: the priesthood**and the „confession” in the Church of Scientology 103*

BŁAŻEJ SZOSTEK

Bezrobotny w świetle refleksji psychologiczno-pastoralnej

Unemployed reflection of psychological and pastoral 123

KS. ŁUKASZ MAZUREK MIC

Duszpasterz nadziei w świecie (bez)nadziei

– realizacja repraesentatio Christi w posłudze Eklezji dzisiaj

*Pastor of hope in a world without hope – realization**repraesentatio Christi in the ministry of the Church today 137*

DR PAWEŁ PŁATEK

Wpływ Internetu na rozwój człowieka

w refleksji semantyczno-kulturowej

*The impact of the Internet on human development in semantic**and cultural reflection 155*

BŁAŻEJ SZOSTEK

Wykluczenie społeczne osób niepełnosprawnych.

Rys problematyki z perspektywy pastoralisty

Social exclusion of people with disabilities.

An outline of the issues from the perspective of pastoralisty 187

SPRAWOZDANIA

Ks. PIOTR OCHOTNY

Sprawozdanie z konferencji „Každy dom jest kandelabrem”

(*Amoris Laetitia* 8). Rodzina w dobie przemian”

Warszawa, 1 grudnia 2016 roku 199

RECENZJE

Ks. EDMUND ROBEK SAC

Książka ks. Mirosława Mejznera SAC, *Wędrówki ku sacrum,*

Apostolicum, Warszawa 2017, ss. 380. 205

SERGIUSZ ANOSZKO

POSŁUGA DUSZPASTERSKA W NOWYCH RUCHACH RELIGIJNYCH: KAPŁAŃSTWO I „SPOWIEDŹ” SCJENTOLOGICZNA

*Ministry in the new religious movements: the priesthood
and the „confession” in the Church of Scientology*

Organizacja religijna, znana jako scjentologia, chociaż liczy sobie niespełna siedemdziesiąt lat¹, to jednak przejawia istotne cechy, właściwe wielu religiom świata. Jedną z nich jest instytut ordynowanych podmiotów urzędu stanu duchownego. Chociaż nie każdy nowy ruch religijny ma ukształtowany system święceń duchownych i kapłanów, Kościół Rona Hubbarda² stanowi tu wyjątek, posiadając rozbudowaną strukturę powiązanych ze sobą różnych stanowisk prezbiterkich o rozmaitych funkcjach kościelnych. Są nimi *audytor*, *case-supervisor*, *supervisor* i *kapelan*. Każdemu z wymienionych szczebli przypisane s. szczególnie określone zadania i czynności, które ma wykonywać konkretna osoba, piastująca zajmowane stanowisko. Wymienione cztery urzędy stanu duchownego stanowią bazę kapłaństwa scjentologicznego. Ponadto istnieje szereg innych stopni, które różnią się nie tyle istotą pełnionej funkcji, co raczej wewnętrzną hierarchią święceń, rangą i godnościami wtajemniczonych.

¹ Kościół Scjentologiczny był oficjalnie zarejestrowany w Los Angeles w 1954 roku. D.G. Bromley, *Making Sense of Scientology: Prophetic, Contractual Religion*, w: *Scientology*, red. J.R. Lewis, Oxford 2009, s. 87.

² Lafayette Ronald Hubbard (1911–1986) – założyciel i twórca religii scjentologicznej. W gronie swoich wyznawców bywa także określany jako Mistrz, Źródło, Założyciel, Ron.

Audyting, czyli „spowiedź” scjentologiczna

Elementem fundamentalnym w scjentologii jest *audyting* (można spotkać się również z pisownią *auditing*), określane niekiedy przez samych wyznawców doktryny LRH terminem *processing*³. Głównym celem tej czynności, bądź też procederu, jest „doprowadzenie osoby do dogłębnego kontaktu z fizycznym wszechświatem, aby mogła ona odzyskać moc i zdolności swoich przemyśleń”⁴. *Audyting* składa się z precyzyjnych, dokładnie określonych czynności, skierowanych na usunięcie tzw. *engramów*, tkwiących w umyśle reaktywnym. *Engram* tworzy się podczas stanów nieprzytomności, omdleń, cierpień, chorób, zaburzeń somatycznych⁵. Scjentolodzy uważają *audyting* za praktykę, podobną do spowiedzi chrześcijańskiej, pomagającą człowiekowi uwolnić się od negatywnych presji wspomnień z przeszłości, które są gromadzone przez całe okresy egzystencji *thety* Θ, bądź ducha. W ciągu życia ludzie doznają różnych strat, a każda z nich odbiera im jakąś porcję owej ilości Θ. W umyśle powstaje wówczas coś w rodzaju cysty wypełnionej smutkiem i rozpaczą. Umysł analityczny, pod wpływem oddziaływania zasobów danych z umysłu reaktywnego, tworzy przegrody i podziały przy kolejnych stratach, aż do całkowitego zatrzymania swobodnych przepływów – śmierci⁶.

Hubbard traktował *audyting* jako terapię wyprowadzającą *engramy* na poziom świadomości umysłu analitycznego, przez co umysł reaktywny zostawał opróżniony, *Thetan*⁷ natomiast stawał się oczyszczony duchowo. Stąd również pochodzi określenie osoby odbywającej

³ L. Ron Hubbard, *Scjentologia: Podstawy myśli – Podstawowa książka o teorii i praktyce Scjentologii dla początkujących*, Glostrup 2009, s. 113.

⁴ L. Ron Hubbard, *The Creation of Human Ability. A Handbook for Scientologists*, Copenhagen 2007, s. 26.

⁵ Por. N. Potthoff, *W labiryncie scjentologii*, Katowice 2001, s. 90.

⁶ Por. L. Ron Hubbard, *Dianetyka: Współczesna nauka o zdrowiu umysłowym*, Glostrup 2009, s. 145.

⁷ Thetan – w teologii antropologicznej Kościoła Scjentologicznego jedna z trzech części składowych człowieka; synonim ducha. I. Macut, *Scjentološka „Crkva”*, Zagreb 2015, s. 41–42.

processing jako *pre-clear*, PC (ang. *przed oczyszczeniem*)⁸. Człowiek przejrzysty, odprężony, wolny od bólu somatycznego, błędów i nieracjonalnych zachowań – *aberracji*⁹ – zdobywa status *clear*¹⁰, co stanowi konieczny warunek do rozpoczęcia poziomu OT I na *Moście ku całkowitej wolności*¹¹, aby móc osiągnąć zbawienie. *Processing* to „jedyna w swoim rodzaju forma indywidualnej konsultacji, która pomaga jednostce przyjrzeć się własnemu życiu i poprawić zdolność do konfrontacji z tym, kim jest i gdzie jest”¹².

Od strony praktycznej technika *audytingu* polega na asystowaniu umysłowi analitycznemu „*pre-cleara*” przez umysł analityczny *audytora* – osoby prowadzącej *audyting* zawodowo i posługującej się w swoim postępowaniu tzw. *Kodeksem audytora* – nadrzędnym zestawem zasad określających ogólne postępowanie w trakcie sesji audytowania¹³. Podczas trwania seansu audytor przyjmuje na siebie rolę dodatkowego umysłu analitycznego osoby poddającej się oczyszczeniu.

Akt obrzędu odbywa się w stanie noszącym nazwę *dianetycznej reverie*: *pre-clear* siada w wygodnym fotelu lub kładzie się na kanapie w cichym pokoju, aby wpływ zewnętrznych bodźców rozpraszających był jak najmniejszy¹⁴. Osoba odbywająca *audyting* ma być najedzona i wypoczęta. Zaleca się także, aby na dwa-trzy dni przed obrzędem nie piła napojów alkoholowych¹⁵. Audytor prosi ją o spojrzenie na sufit i liczy od jednego do siedmiu cichym, spokojnym i przyjemnym

⁸ N. Potthoff, *W labiryncie scjentologii*, dz. cyt., s. 268.

⁹ Zob. L. Ron Hubbard, *Dianetyka: Pierwotna teoria*, Glostrup 2009, s. 53–56.

¹⁰ M.P. Gardini, *Byłam scjentologiem. Rozmowa z Albertem Laggią*, Radom 2008, s. 24,44; A. Laggia, M.P. Gardini, *Byłam scjentologiem. Prawdziwe historie ludzi, którym udało się opuścić sektę*, Kraków 2010, s. 148.

¹¹ Zob. L. Ron Hubbard Library, *The Bridge to Total Freedom: Scientology Classification Gradation and Awareness Chart of Levels and Certificates*, Los Angeles 1998.

¹² L. Ron Hubbard, *Komponenty zrozumienia*, Copenhagen 2006, s. 16.

¹³ Zob. L. Ron Hubbard, *Scjentologia: Podstawy myśli...*, dz. cyt., s. 115.

¹⁴ I. Macut, *Scjentološka „Crkva”*, dz. cyt., s. 47–48.

¹⁵ P. Rozkošná, *Teorie Waltera Burkerta sociobiologie aplikovaná na rituály Scjentologické církve v porovnání s křesťanskými rituály: Seminární práce do kurzu Teorie mýtu a rituálu*, Brno 2010, s. 4.

głosem; liczy dalej, aż powieki pacjenta opadną. Hubbard podkreślał, że nie jest to hipnoza, będąca *narzędziem szarlatanów*, lecz nauka o ludzkim umyśle: *pre-clear* nie śpi, może się wycofać w dowolnym momencie¹⁶. Ponadto hipnoza, jako środek leczenia duszy, nie może być porównywana z *audytingiem*, mającym na celu tę duszę zbawić¹⁷.

Audytor, przesłuchując pacjenta, ma wykrywać jego ograniczenia poprzez przypominanie momentów powstawania *engramów*. Werbalizacja traumatycznego wydarzenia powtarza się dopóty, dopóki *pre-clear* nie zacznie się śmiać ze swoich własnych przeżyć¹⁸. Wówczas doświadczenia te są uznawane za wymazane¹⁹, a osobę uznaje się za taką, która osiągnęła stan *clear*, nazywany również *release* – pełni samodeterminacji i szczytowym rozwojem wyobraźni twórczej. Im więcej osób osiągnie stan *clear*, tym większa szansa pomyślnego rozwoju społeczeństwa, uważają wyznawcy religii Rona²⁰.

Audytor, któremu nie wolno okazywać żadnego współczucia *pre-clearowi*, wykorzystuje w trakcie seansu (choć nie jest to konieczne) tzw. *E-metr* – elektropsychometr, galwanometr elektrostacyjny działający na zasadzie zbliżonej do wykrywacza kłamstw i mający wskazywać poziom *engramów* oraz moment, w którym *engram* zostaje usunięty. Każdy *engram*, zanim będzie wykryty przez audytora, przejawia antagonizm wobec prowadzącego terapię, albowiem może zawierać wspomnienia z okresu przedurodzeniowego, stąd konieczność wielokrotnego powracania do przypomnienia sobie *preclearem* tego wydarzenia²¹. Gdy *engramiczne* i nieświadome doświadczenia zostaną uwolnione jako niewiarygodne i błędne, osoba w stanie *clear* nie jest już produktem zniszczonej osobowości, lecz kombinacją najlepszych i najszcześniejszych części jednostki. Taki człowiek zaczyna wówczas interesować się tym, by doprowadzić do

¹⁶ L. Ron Hubbard, *Dianetyka: Pierwotna...*, dz. cyt., s. 85–86.

¹⁷ Я.Ф. Трофимов, *Церковь Саентологии. Опыт религиоведческого анализа*, Алматы 2006, s. 44.

¹⁸ M.P. Gardini, *Byłam scjentologiem...*, dz. cyt., s. 38.

¹⁹ A. Zwoliński, *Scjentologia*, Kraków 2007, s. 66.

²⁰ L. Ron Hubbard, *Dianetyka: Współczesna nauka...*, dz. cyt., s. 206–207.

²¹ L. Ron Hubbard, *Dianetyka: Pierwotna...*, dz. cyt., s. 103.

podobnego stanu inne osoby. Scjentolog nie może pozostawać bierny wobec nieszczęść istniejących na kuli ziemskiej. Jego odpowiedzialność jest większa, gdyż posiada on zdolności, by pomóc zarówno sobie, jaki i innym²². Założyciel organizacji scjentologicznej tłumaczy konieczność takiego wspólnego działania negatywnym nastawieniem wszechświata *MEST*²³ wobec działań jednostki. *MEST* wymaga organizacji oraz koordynacji *beigness* – jednej z trzech kondycji istnienia (opisanych w *Dianetyce* i składających się na życie). Dwie pozostałe to *doingness* – robienie i *havingness* – posiadanie²⁴. Indywiduum działające samodzielnie napotyka na liczne przeszkody, gdyż nie potrafi rozwiązać problemu. Stąd celem scjentologii jest *oczyszczenie* całej planety, by, jak mówił Hubbard na wykładach w Saint Hill, nie pozwolić iskrom zgasnąć²⁵.

Powyżej został opisany klasyczny seans procedury *audytingu*. Jednak w organizacji L. Rona Hubbarda wyróżnia się także *auto-audyting*, nazywany w żargonie dianetycznym *straightwire* (ang. *gorąca linia*), oraz *ko-audyting*, polegający na wzajemnym audytowaniu²⁶. Ostatnia forma tego obrzędu jest oczywiście ofertą dla osób będących audytorami wysokiej rangi, którzy potrafią pomóc sobie nawzajem. Dla tych zaś, którzy rozpoczynają swoją przygodę ze scjentologią, ale mają pewne obawy przed audytorem, Hubbard napisał *Podręcznik dla pre-cleara*, który może być stosowany właśnie podczas *auto-audytingu*²⁷.

²² Zob. L. Ron Hubbard, *ScIENTOLOGY: A History of Man – A List and Description of the Principal Incidents to be Found in a Human Being*, Copenhagen 2007, s. 74.

²³ Skrót utworzony od pierwszych liter angielskich słów *matter, energy, space, time* – *Aut*.

²⁴ Zob. L. Ron Hubbard, *ScIENTOLOGIA: Podstawy myśli...*, dz. cyt., s. 31–32, 121.

²⁵ Л. Рон Хаббард, *Бытийность ОТ*, „The magazine of the Flag Land Base” 2009, nr 204, s. 6–7.

²⁶ Zob. L. Ron Hubbard, *Autoanaliza – Podstawowy podręcznik do Auto-processingu*, Glostrup 2009, s. 95.

²⁷ Może być on używany także jako pomoc dydaktyczna w innych opisanych tam sytuacjach. Por. L. Ron Hubbard, *Podręcznik dla Precleara*, Los Angeles 2009, s. 1.

Stan OT – *Operującego Thetana* jest uważany wśród scjentologów za wyższy poziom stanu świadomości osoby ludzkiej aniżeli *clear*. W scjentologii OT jest bytem, który poprzez poświęcenie i ofiarowanie się kategoriom *MEST* podąża ku ponownemu egzystowaniu bez ciała, jak to już było 75 miliardów lat temu, zgodnie z nauczaniem owej religii²⁸. OT nie jest już uwikłany w kategorie cielesne jak *clear*, lecz potrafi działać i kierować, budować i tworzyć, kształtować właściwe formy i organizmy. Właśnie stąd wypływa misja scjentologii: poprzez *audyting* poszerzyć wiedzę *pre-cleara*, aby odzyskał on świadomość, kim jest i co robi – *clear*. Następnie, już na różnych poziomach stanu OT, zastosować swoje uzdrawiające zdolności wobec własnego ciała, otoczenia, a także wobec innych ciał²⁹. Takie osoby są uważane w ideologii Rona nie tylko za wyzwolone duchowo, lecz również za takie, które stanęły na wysokości zadania wobec zaawansowanych wymogów etyki scjentologicznej. Osiągnięcie stanu OT przybliży człowieka do Absolutu, obiecując stan idealnej egzystencji, składającej się na szczęśliwe życie tu i teraz, a zarazem osobiste zbawienie po śmierci.

Rodzaje audytingu

W scjentologii wyróżnia się dwa rodzaje *audytingu*: dianetyczny i scjentologiczny. Pierwszy jest introspekcją poprzednich momentów życia człowieka, które mogą nieść negatywny ładunek wspomnień, stanowiących źródło bólu, niepokoju, niepożądanych zachowań, chorób psychosomatycznych. Ten rodzaj *audytingu* odnajduje *engram podstawowy* na tzw. *ścieżce czasu* – zapisie pamięciowym jednostki, idąc śladem *łańcucha engramów*, które potem usuwa³⁰. *Audyting* dianetyczny, według zwolenników tej metody, pozwala osobie osiągnąć stan *clear*, co skutkuje bardziej prawidłowym i duchowo ukształtowanym życiem. Drugi rodzaj *audytingu* – scjentologiczny powoduje

²⁸ N. Potthoff, *W labiryncie...*, dz. cyt., s. 270.

²⁹ Por. L. Ron Hubbard, *Scjentologia: Nowe spojrzenie na życie*, Glostrup 2009, s. 27.

³⁰ L. Ron Hubbard, *Dianetyka: Pierwotna...*, dz. cyt., s. 96.

natomiast duchowy wzrost człowieka do stanu OT. Przejście z jednego poziomu na kolejny, od stopni podstawowych do bardziej zaawansowanych. Nazywa się to ruchem po *moście ku całkowitej wolności* – *The Brige to Total Freedom*³¹. *Most* zawiera także klasyfikację poziomów kształcenia audytorów, od klasy *the Student Hat* (ang. *Kapelusz Ucznia*), aż po wyższą, zaawansowaną klasę XII. Poziomy OT mają także swoją gradację: najwyższym jest OT XV. Zdobywanie kolejnych stopni – *training* – wiąże się z pewnymi ograniczeniami natury geograficznej, gdyż nie każda placówka scjentologiczna ma uprawnienia do tego, aby owe stopnie nadawać. Stopnie OT I–IV można na przykład zdobyć prawie w każdym przedstawicielstwie organizacji Rona na świecie, OT V – tylko w placówce szczybla *Advanced Org*³², OT VI–VII – w naziemnej bazie Flag w Clearwater (Floryda), natomiast OT VIII i wyżej – jedynie na statku *Freewinds*, będącego siedzibą elitarniej jednostki kościelnej *Sea Org*³³.

W scjentologii istnieje szereg specjalnych kursów, które mają pomóc adeptom w ich ruchu po *Moście*, by mogli osiągnąć stan *clear* albo OT. Zgodnie z informacją udostępnioną przez byłych członków organizacji, podstawowy kurs *audytingu* obejmuje 12,5 godziny³⁴ i kosztuje, w zależności od miejsca odbycia *processingu* oraz stopnia wybranego kursu, od 200 do 750 dolarów za sesje podstawowe, do 8–9 tysięcy za sesje zaawansowane³⁵. Koszt przejścia całego *Mostu* (do stopnia OT VIII) jest szacowany na ok. 250 000³⁶ dolarów, do

³¹ Zob. L. Ron Hubbard Library, *A Description of Scientology. Based on the works of L. Ron Hubbard*, Los Angeles 2008, s. 78–79.

³² Dla Europy taką jednostką zarządzającą, co kontroluje i sprawuje pieczę nad organizacjami narodowymi, jest centrala w Kopenhadze, gdzie można zdobyć poziom OT V, ale już nie wyżej.

³³ J. Miscavige Hill, *Ofiarowana: moje życie w sekcje scjentologów*, Kraków 2013, s. 28.

³⁴ M.P. Gardini, *Byłam scjentologiem...*, dz. cyt., s. 37.

³⁵ W publikacjach sponsorowanych przez Kościół Scjentologiczny pojawia się informacja o przystąpieniu do darmowych seansów *audytingu* w wybranych placówkach i centrach. Zob. Я.Ф. Трофимов, *Церковь Саентологии...*, dz. cyt., s. 42.

³⁶ A. Laggia, M.P. Gardini, *Byłam scjentologiem...*, dz. cyt., s. 27.

wyższych stopni – są jeszcze droższe. Powyższy aspekt jest często wykorzystywany przez krytyków tej organizacji. Wiele bowiem osób popada w poważne tarapaty finansowe, zadłużając się na opłatę kursów i niezbędnych materiałów³⁷. W konsekwencji kwestia zbawienia lub, jak chce terminologia Hubbarda, całkowitego wyzwolenia duchowego jest wprost uzależniona od zawartości portfela i stanu konta bankowego wyznawców tej ideologii. Koncepcja *clear* stoi w sprzeczności z antropologią Kościoła katolickiego, dlatego katolik nie powinien stosować tego typu praktyk³⁸.

Dość specyficzną praktyką scjentologiczną jest tzw. *purification rundown* (tzw. *purif*) – program odtrucia organizmu człowieka, zwykle poprzedzający seanse *audytingu*. Hubbard bowiem stwierdza, że osiągnięcia duchowe mogą być hamowane przez nieusunięte przeszkody natury fizycznej. Na program składają się: zestaw ćwiczeń fizycznych, wystarczająco długi sen, specjalna dieta z olejem, duża ilość warzyw, potasu i soli, zażywanie wysokiej dawki witamin, zwłaszcza niacyny³⁹, codzienne wielogodzinne (od 3 do 6 godzin⁴⁰) przebywanie w saunie w temperaturze 70°C⁴¹. To wszystko ma służyć oczyszczeniu organizmu z trucizn i narkotyków, konserwantów i pestycydów, środków chemicznych i leków – wszystkich produktów współczesnego świata, które zanieczyszczają ludzki organizm⁴². Proces ten trwa co najmniej dwa tygodnie⁴³. Podstawy teoretyczne, uzasadnienie oraz szczegółowo opisany tryb, w jakim należy prowadzić program *rundown*, zostały podane w publikacji autorstwa Hubbarda

³⁷ A. Zwoliński, *Scjentologia*, dz. cyt., s. 67–68.

³⁸ I. Macut, *Scjentološka „Crkva”...*, dz. cyt., s. 190–191.

³⁹ Medycyna konwencjonalna stosuje witaminę B tylko w leczeniu schorzeń dermatologicznych i sercowo-naczyniowych, dawkowanie sięga 15 mg dziennie. W programie oczyszczenia Rona Hubbarda zaczyna się od 100 mg dziennie i może sięgać nawet 5 000 mg.

⁴⁰ A. Laggia, M.P. Gardini, *Byłem scjentologiem...*, dz. cyt., s. 51, 88.

⁴¹ J. Miscavige Hill, *Ofiarowana...*, dz. cyt., s. 216.

⁴² P. Thompson, J. Meisler, *Briefing Purification Campaign. The Vital Role of PR* [instrukcja wewnętrzna International Scientology Church], Los Angeles 1982, s. 1.

⁴³ N. Potthoff, *W labiryntach...*, dz. cyt., s. 114.

Czyste ciało – czysty umysł, opatrzoną wstępem specjalistów z medycyny⁴⁴. Uczestnicy tych *oczyszczających* seansów twierdzą, że mogą one doprowadzać do halucynacji, zaburzenia procesów myślowych, problemów zdrowotnych, szczególnie zakłócenia pracy serca i nerek. Prokuratura w Hamburgu, badająca sprawę środowiska scjentologów w Niemczech, uważa, że powyższy program odtrucia skierowany jest raczej na wywołanie stanu ekstazy, by w ten sposób uzależnić ludzi od siebie⁴⁵.

Scjentologiczny *Most* obejmuje *training*, *audyting* i wiedzę⁴⁶. W pismach Rona Hubbarda obecna jest wyraźnie teza, że na drodze zbawienia ważne jest nie tylko oczyszczenie swojego ciała z toksyn, a umysłu z *engramów*, ale również studiowanie przygotowanego materiału, stanowiącego *tryumf technologii Hubbarda*. Proces edukacji w scjentologii jest umownie podzielony na dwie części: edukacyjną ofertę dla zwykłych wiernych oraz kształcenie kapłanów. Szeregowi adepci scjentologii uczą się fundamentalnych prawd, zawartych w Kanonie Pism autorstwa L. Hubbarda, by lepiej zrozumieć naturę duchową człowieka, warunki zharmonizowanego istnienia osoby w rodzinie, zespole i społeczeństwie. Dlatego studiowanie stanowi osobistą ścieżkę adeptów ku całkowitej wolności. Wykształcenie kapłańskie natomiast pozwala zwykłym scjentologom zdobyć dodatkowe umiejętności prowadzenia seansów *audytingu* i posługiwania w organizacji⁴⁷.

Można zatem stwierdzić, że *audyting*, będąc *differentia specifica* scjentologii, jest procesem, który pomaga wyznawcy tej ideologii uświadomić sobie jego misję oraz jego nieśmiertelność jako istoty duchowej. Jednocześnie jest on drogą pokonywania cierpień. Życie codzienne, skupiające uwagę człowieka na rzeczach materialnych,

⁴⁴ L. Ron Hubbard, *Clear Body, Clear Mind. The Effective Purification Program*, Copenhagen 2002, s. XII.

⁴⁵ A. Zwoliński, *Scjentologia*, dz. cyt., s. 69.

⁴⁶ Church of Scientology International, *Dianetics & Scientology: materials by L. Ron Hubbard*, Los Angeles 2010, s. 3.

⁴⁷ Г.А. Кукушкина, *Церковь Саентологии: основы вероучения, культовая и внекультовая практика (социально-философский анализ)*, Москва 2003, s. 74.

przysłania sobą świadomość bycia jednostką spirytualną. *Audytng*, oprócz treści *stricte* psychologicznych i religijnych, ma także wymiar egzystencjalny. Nie jest bowiem zjawiskiem wyłącznie eschatologicznym, lecz spełnia także funkcję poprawy zdolności konfrontacji problemów z rzeczywistością, pozwala sobie z nimi radzić.

Stany kapłaństwa scjentologicznego

Audytorem jest osoba, która przeszła specjalny, niekiedy dwunastostopniowy, kurs nauczania, oparty o materiały autorstwa *Komodora* oraz techniki religii Wschodu, i posiada niezbędne umiejętności do przeprowadzenia seansu *audytng*⁴⁸. Rola audytora w trakcie *procesingu* jest wręcz nieodzowna i bardzo istotna. Dlatego każdy audytor musi być wyświęconym kapłanem⁴⁹. Ta czynność pozwala takiej osobie kierować i zarządzać procesem oczyszczenia *pre-clearów*⁵⁰. Etos osobisty, oddanie sprawie oraz poziom kompetencji zawodowych są cechami, które brane są pod uwagę w czasie selekcji i nominacji szeregowych scjentologów na stanowisko audytora⁵¹. Osoba z taką godnością nie postępuje w trakcie swojej pracy z *pre-clearami* według własnych upodobań, lecz posługuje się precyzyjnie opisanymi wytycznymi, opracowanymi przez założyciela organizacji⁵².

Odpowiedzialność za przebieg procesu *audytng* leży po stronie *case-supervisorów*. Ich funkcja polega na obserwacji porządku procesu scjentologicznej „spowiedzi” oraz, w razie konieczności, na konfrontacji technik stosowanych przez audytora z metodami, jakimi należy

⁴⁸ H. Karp, *Maski sekt. Strategie sekt i nowych ruchów religijnych w obliczu komercjalizacji rynku religijnego na przykładzie Kościoła Scjentologicznego*, „Kultura-Media-Teologia” 2010, nr 3, s. 29.

⁴⁹ Zob. B.R. Wilson, *Scientology: An Analysis and Comparison of its Religious Systems and Doctrines*, w: *Scientology: Theology & Practice of a Contemporary Religion*, A Reference Work presented by The Church of Scientology International, Los Angeles 1999, s. 126.

⁵⁰ L. Ron Hubbard, *Dianetyka: pierwotna...*, dz. cyt., s. 79.

⁵¹ Church of Scientology World Wide Saint Hill Manor, *The Scientology Religion*, London 1974, s. 112.

⁵² L. Ron Hubbard, *The Creation of Human Ability...*, dz. cyt., s. 5–7.

się posługiwać wedle standardu konwencjonalnego. *Case-supervisor* nie tylko nadzoruje powyższy proces, ale także interweniuje w razie zaistnienia nieprawidłowości w toku *audytingu*. Osoba pełniąca taki urząd kościelny jest audytorem wysokiej klasy, a zatem każda nieprawidłowość będzie przez nią natychmiast zauważona i naprawiona. Często *case-supervisor* nie wchodzi w kontakt z *pre-clearem*, ocenia bowiem jedynie wyniki *processingu*⁵³, pracuje z rezultatami przeprowadzonych seansów *audytingu*, oceniając dane dostarczane przez *E-metr*. Na podstawie tego dokonuje się przygotowanie kolejnej sesji, którą audytor poprowadzi z *pre-clearem*.

Supervisor jest funkcjonariuszem kościelnym o jeszcze wyższym stopniu profesjonalizmu, gdyż jest specjalistą od stosowania metodyki kształcenia i nauczania, nakreślonej przez L. Rona. Co więcej, *supervisor* posiada uprawnienia do prowadzenia szkoleń pozostałych audytorów. Zadanie tego kapłana polega przede wszystkim na tym, aby śledzić postępy *pre-cleara* w zgłębianiu podstaw teoretycznych pism kanonu scjentologicznego, zasad technologii religijnej Hubbarda, jak również stosowania otrzymanej wiedzy w praktyce, posługując się nawykami, przekazanymi przez mentora-nauczyciela. *Supervisor* nie ma prawa interpretować lub dodawać coś od siebie. Zostawia *pre-cleara* niby sam na sam z ewentualnymi błędami w rozumieniu otrzymanej informacji⁵⁴. Jego rola polega na tym, aby skierować studenta ku materiałom wyjaśniającym, jeśli ma on problemy⁵⁵.

W zasadzie, *supervisor* i *case-supervisor* nie stanowią odrębnej klasy duchowieństwa, są raczej audytorami wyższego szczebla, bardziej urzędnikami, funkcjonariuszami, aniżeli kapłanami *sensu stricto*. Role, pełnione przez te osoby, wzajemnie się uzupełniają, a nawet, do pewnego stopnia, niekiedy pokrywają⁵⁶.

⁵³ L. Kin, *Scientology-A Handbook For Use: The Procedures*, Wiesbaden 1992, s. 46.

⁵⁴ Пор. В.И. Ионе, *Человек в религиозных практиках Церкви Саентологии*, Вестник Полоцкого Государственного Университета. Серия А. Гуманитарные науки. Философия, 7(2008), s. 96.

⁵⁵ Я.Ф. Трофимов, *Церковь Саентологии...*, dz. cyt., s. 45.

⁵⁶ Zob. B.R. Wilson, *Scientology...*, art. cyt., s. 125.

Każda placówka lub misja scjentologiczna ma swojego kapelana (co prawda, na początku становienia dianetyki i scjentologii na misjach częstokroć był zauważalny brak przygotowanych do tego kapelanów⁵⁷) – wysokokwalifikowanego audytora z ukończonym kursem kapłaństwa. Obowiązkowym składnikiem kompendium wiedzy na tym etapie jest nie tylko potężna i głęboka erudycja scjentologiczna, którą kapelan otrzymuje w okresie nauczania, lecz także dobra znajomość historii religii świata, perfekcyjne opanowanie z tematyką kościelnego *Credo*⁵⁸, dobra orientacja w stosowanych metodykach, profesjonalizm i biegłość w sprawowaniu służby i ceremonii scjentologicznych, a ponadto doświadczenie w prowadzeniu konsultacji duszpasterskich. Kapelan jest tym kapłanem w organizacji, na którym spoczywa obowiązek celebrowania niedzielnej służby oraz pozostałych rytuałów i świąt⁵⁹.

Ordynacja: święcenia scjentologiczne

Osobą duchowną w scjentologii może zostać audytor po ukończeniu specjalnego kursu kapłańskiego, zwieńczeniem którego jest ryt święceń – ordynacja na urząd duchownego. Zwykły audytor, aby zostać kapłanem, musi spełniać ściśle określone przez organizację wymagania. Przede wszystkim powinna to być osoba, która wyróżnia się wiedzą oraz swoim zaangażowaniem w działalność misyjną scjentologii. Powinna ona posiadać nieskalaną reputację i dobrą opinię wśród współwyznawców, a także potrafić stosować w praktyce religijną technologię *Mistrza*. Stopień wiedzy przysłego kapłana jest weryfikowany w zakresie zasad etyki, norm kodeksów, filarów

⁵⁷ R. Dericquebourg, *How Should We Regard the Religious Ceremonies of the Church of Scientology?*, w: *Scientology*, red. J.R. Lewis, Oxford 2009, s. 178.

⁵⁸ L. Ron Hubbard, *Scientology 0-8: The Book of Basics*, Copenhagen 2007, s. 409–410.

⁵⁹ И.Я. Кантеров, *Символы, церемонии, обряды и праздники Церкви Саентологии*, w: *Свобода совести в России: исторический и современный аспекты. Выпуск 7. Сборник статей*, red. М.И. Одинцов, Н.И. Щемелёва, Л.А. Ли, Санкт-Петербург 2009, s. 44.

doktryny wiary, zdolności prowadzenia ceremonii religijnych oraz udzielania rad duszpasterskich⁶⁰.

Po ukończeniu kursu nowo wyświęcony kapłan otrzymuje certyfikat Działu Egzaminów, Certyfikatów i Nagród, potwierdzający odbyte szkolenia i, w zależności od wyniku, posiadaną rangę duchownego⁶¹. Swoją wiedzę teoretyczną nowicjusz utrwala w czasie tzw. internatury, podczas której młodzi kapłani pod opieką doświadczonych duszpasterzy ugruntowują otrzymane umiejętności w praktyce. Pełnienie funkcji kapłana w tej organizacji jest nie tylko honorowym zaszczytem, ale również przejawem ufności i uprzywilejowania ze strony społeczności wiernych. Po zakończeniu okresu studiów oraz odbyciu praktyk kapłan jest gotów do sprawowania sakramentów. Ordynacja kończy się przedstawieniem nowego kapłana członkom zebrania, którzy powinni go zaakceptować⁶².

Końcowy etap sakramentu ordynacji, odbywającego się w kaplicy budynku misji bądź kościoła, składa się z trzech części: prezentacji, podczas której duchowny uroczyście czyta *Kodeks Audytora* i *Kodeks Scjentologa*, zobowiązując się do ich wykonywania; inwokacji, zawierającej ogłoszenie imienia wyświęconego wraz z przysługującymi mu prawami, przywilejami, obowiązkami, oraz przekazanie wyświęconemu ośmioramiennego krzyża scjentologicznego⁶³ (jest to właściwie jedyny zewnętrzny znak całej ceremonii święceń)⁶⁴; akceptacji, w której kapłan ślubuje dochowanie dogmatów religijnych

⁶⁰ R. Dericquebourg, *How Should...*, art. cyt., s. 170.

⁶¹ Church of Scientology World Wide Saint Hill Manor, *The Scientology...*, dz. cyt., s. 112.

⁶² R. Dericquebourg, *Are the Ceremonies of the Church of Scientology really important?* A paper presented at the 2005 CESNUR International Conference *Religious Movements, Globalization and Conflict: Transnational Perspectives* in Palermo, Sicily June 2–5, 2005.

⁶³ С.А. Аношка, *Символіка нових релігійних рухів як адлюстрування дактринальних надстав віри: семіотика крижа у Царкве Саенталогії*, w: *Религия и общество–10: сборник научных статей*, red. В.В. Старостенко, О.В. Дьяченко, Могилёв 2016, s. 329–330.

⁶⁴ I. Macut, *Obred ređenja i uloga zaređenog službenika (svećenika) u Scijentološkoj crkvi*, „Vrhbosnensia” 2014, nr 2, s. 428.

i etycznych, nakazów oraz zasad, stanowiących podwaliny ideologii scjentologicznej. Zgromadzenie przyjmuje oraz akceptuje nowego duchownego w swoim gronie⁶⁵. Wspólnota, która w czasie ceremonii nie pełni wyłącznie roli statystów, ma wyrazić swoją zgodę na wyświęcenie przedstawionej osoby. Później kapłan decyduje o tym, czy będzie pracował bezpośrednio przy kościele lub misji, czy też będzie kapłanem, pracującym w terenie⁶⁶. Decyzja o zostaniu kapłanem w religii scjentologicznej jest tylko i wyłącznie wolną wolą kandydata, nikt bowiem nie powinien być zmuszany do uzyskania stopnia duchownego⁶⁷.

Kapłaństwo scjentologiczne a kapłaństwo chrześcijańskie

Zasadnicza różnica między kapłanem scjentologicznym a księdzem chrześcijańskim polega na tym, że ten pierwszy nie otrzymuje specjalnych, nadzwyczajnych łask na sprawowanie swojej misji od Boga. Cała działalność na płaszczyźnie duszpasterskiej jest określona znajomością i przestrzeganiem reguł technologii Rona Hubbarda w kwestiach dotyczących ceremonii, rad pastoralnych lub pytań o wychowanie wiernych. Co więcej, podczas rytu święceń Bóg nie jest w ogóle wspomniany, ani jawnie ani metaforycznie. Posługa duchownych w scjentologii nie polega więc na wspólnych modlitwach kapłana z ludem, składaniu ofiar i przebłaganiu za grzechy, lecz ma zupełnie inne powołanie i naturę⁶⁸. Kontakt z adeptami tej ideologii określony jest w ramach instrukcji i wytycznych Hubbarda, obejmujących komplet zadań duchownego: od pytań w sprawach ślubu, pomocy biednym, poprzez kwestie zdrowia duchowego aż po trudności w procesie kształcenia. Stan zgodności zachowania kapłanów wobec wykładni *Źródła* nieustannie monitoruje *Religious Technology Center*, którego

⁶⁵ Church of Scientology World Wide Saint Hill Manor, *The Scientology...*, dz. cyt., s. 113–114.

⁶⁶ И.Я. Кантеров, *Символы, церемонии...*, art. cyt., s. 45.

⁶⁷ I. Macut, *Obred ređenja...*, art. cyt., s. 433.

⁶⁸ Tamże, s. 435–436.

nieodzownym elementem działalności jest zapewnienie czystości religijnej technologii oraz właściwe używanie i ochrona danych⁶⁹.

Kapłani w swojej posłudze stosują metody oparte na teorii dwóch trójkątów – *ARK* i *WOK*⁷⁰. Pokonanie problemu sprowadza się do przenikliwego rozumienia natury konfliktu wraz z pedantycznym zachowywaniem metodyki jego rozwiązywania. Nie należy jednak sądzić, że pełnienie funkcji kapłańskiej sprowadza się jedynie do ślepego naśladowania formułek, które zostawił adeptom Ron, np.: ryt każdej ceremonii zawiera ciepłe i życzliwe słowa, skierowane do obecnych na uroczystości osób⁷¹.

Istotna różnica między jednym kapłaństwem a drugim polega także na tym, że w tradycyjnych konfesjach chrześcijaństwa – prawosławiu i katolicyzmie – święcenia kapłańskie są zarezerwowane wyłącznie dla osób płci męskiej. Inaczej jest w organizacji Hubbarda. Studiować w Akademii Scjentologii oraz być następnie ordynowanymi podmiotami urzędu kapłańskiego mogą zarówno mężczyźni, jak i kobiety⁷².

Spółeczność scjentologów jest dość unikatowym fenomenem pod względem organizacji życia swoich wiernych. Siedziba kościoła, misja albo centrum dianetyczne są nie tylko ośrodkiem *stricte* religijnym, lecz także tworzą ośrodek życia społeczno-kulturalnego. Równoległe pełni on funkcję placówki kształcenia: zwykli scjentolodzy uczą się metod dianetycznych, technologii *Źródła*, poznają pisma, a od strony praktycznej odbywają szkolenia audytowania wraz z niezbędnymi konsultacjami pastoralnymi.

⁶⁹ Por. Religious Technology Center, *Monitoring Scientology Ecclesiastical Hierarchy*, Religious Technology Center: Holder of the Dianetics and Scientology Trademarks, www.rtc.org/guarant/pg005.html [dostęp: 31.10.2016 r.].

⁷⁰ Skróty, utworzone z pierwszych liter komponentów tychże pojęć: *ARK* – afinicja, rzeczywistość, komunikacja (ang. *ARC* – affinity, reality, communication); *WOK* – wiedza, odpowiedzialność, kontrola (ang. *KRC* – knowledge, responsibility, control). L. Ron Hubbard, *Scientology 0-8...*, dz. cyt., s. 9–12.

⁷¹ Zob. И.Я. Кантеров, *Символы, церемонии...*, art. cyt., s. 40.

⁷² Por. M.P. Gardini, *Byłam scjentologiem...*, dz. cyt., s. 17.

Streszczenie

Artykuł przedstawia dwa podstawowe zagadnienia pastoralne: kapłaństwo i „spowiedź” w ujęciu scjentologii – nowego ruchu religijnego, który powstał w drugiej połowie lat 50. XX wieku. Tekst został podzielony na kilka części, poświęconych wątkom *audytingu*, definicji tego obrzędu, teologii oraz praktyce. Omówiono także rodzaje kapłaństwa scjentologicznego z ukazaniem głównych funkcji duchownych i przedstawiono ryt święceń. Ponadto, na zasadzie metody porównawczej, zrobiono krótką analizę statusu duchowieństwa w Kościele Scjentologicznym oraz w chrześcijaństwie.

Summary

Text presents two basic pastoral issues – the priesthood and the “confession” in terms of theory and practice of the Church of Scientology – a new religious movement that was established in the second half of the 50s of the twentieth century. The text is divided into several parts, respectively devoted to the threads so-called auditing, the definition of this sacrament, theology and practice. In the second part of the proposed article is information on the types of the priesthood of Scientology, are listed the main functions of the priests, described the rite of ordination. Despite this, on the basis of comparative method, it is made a brief analysis of the status of the clergy in the Church of Ron Hubbard and Christianity.

Słowa kluczowe: *audyting*, audytor, *case-supervisor*, *clear*, Kościół Scjentologiczny, L. Ron Hubbard, *pre-clear*, *supervisor*

Key words: auditing, auditor, case-supervisor, Church of Scientology, Clear, L. Ron Hubbard, Preclear, supervisor

Bibliografia

- Аношка С.А., *Символіка нових релігійних рухаў як адлюстраванне дактрынальных падстаў веры: семіётыка крыжа ў Царкве Саенталогіі*, w: *Религия и общество–10: сборник научных статей*, red. В.В. Старостенко, О.В. Дьяченко, Могилёв 2016, s. 328–330.
- Bromley D.G., *Making Sense of Scientology: Prophetic, Contractual Religion*, w: *Scientology*, red. J.R. Lewis, Oxford 2009, s. 83–101.
- Church of Scientology International, *Dianetics & Scientology: materials by L. Ron Hubbard*, Los Angeles 2010.

- Church of Scientology World Wide Saint Hill Manor, *The Scientology Religion*, London 1974.
- Dericquebourg R., *Are the Ceremonies of the Church of Scientology really important?*, A paper presented at the 2005 CESNUR International Conference *Religious Movements, Globalization and Conflict: Transnational Perspectives* in Palermo, Sicily June 2–5, 2005.
- Dericquebourg R., *How Should We Regard the Religious Ceremonies of the Church of Scientology?*, w: *Scientology*, red. J.R. Lewis, Oxford 2009, s. 165–181.
- Gardini M.P., *Byłam scientologiem. Rozmowa z Albertem Laggią*, Radom 2008.
- Хаббард Л. Рон, *Бытийность ОТ*, „The magazine of the Flag Land Base” 2009, nr 204, s. 6–7.
- Hubbard L. Ron, *Autoanaliza – Podstawowy podręcznik do Auto-processingu*, Glostrup 2009.
- Hubbard L. Ron, *Clear Body, Clear Mind. The Effective Purification Program*, Copenhagen 2002.
- Hubbard L. Ron, *Dianetyka: Pierwotna teoria*, Glostrup 2009.
- Hubbard L. Ron, *Dianetyka: Współczesna nauka o zdrowiu umysłowym*, Glostrup 2009.
- Hubbard L. Ron, *Komponenty zrozumienia*, Copenhagen 2006.
- Hubbard L. Ron, *Podręcznik dla Precleara*, Los Angeles 2009.
- Hubbard L. Ron, *Scientology 0–8: The Book of Basics*, Copenhagen 2007.
- Hubbard L. Ron, *Scientology: A History of Man – A List and Description of the Principal Incidents to be Found in a Human Being*, Copenhagen 2007.
- Hubbard L. Ron, *Scjentologia: Nowe spojrzenie na życie*, Glostrup 2009.
- Hubbard L. Ron, *Scjentologia: Podstawy myśli – Podstawowa książka o teorii i praktyce Scjentologii dla początkujących*, Glostrup 2009.
- Hubbard L. Ron, *The Creation of Human Ability. A Handbook for Scientologists*, Copenhagen 2007.
- Ионе В.И., *Человек в религиозных практиках Церкви Саентологии*, „Вестник Полоцкого Государственного Университета. Серия А. Гуманитарные науки. Философия” 2008, nr 7, s. 95–103.
- Кантеров И.Я., *Символы, церемонии, обряды и праздники Церкви Саентологии*, w: *Свобода совести в России: исторический и современный аспекты. Выпуск 7. Сборник статей*, red. М.И. Одинцов, Н.И. Щемелёва, Л.А. Ли, Санкт-Петербург 2009, s. 37–64.

- Karp H., *Maski sekt. Strategie sekt i nowych ruchów religijnych w obliczu komercjalizacji rynku religijnego na przykładzie Kościoła Scjentologicznego*, „Kultura-Media-Teologia” 2010, nr 3, s. 21–32.
- Kin L., *Scientology-A Handbook For Use: The Procedures*, Wiesbaden 1992.
- Кукушкина Г.А., *Церковь Саентологии: основы вероучения, культовая и внекультовая практика (социально-философский анализ)*, Москва 2003.
- L. Ron Hubbard Library, *A Description of Scientology. Based on the works of L. Ron Hubbard*, Los Angeles 2008.
- L. Ron Hubbard Library, *The Bridge to Total Freedom: Scientology Classification Gradation and Awareness Chart of Levels and Certificates*, Los Angeles 1998.
- Laggia A., Gardini M.P., *Byłem scjentologiem. Prawdziwe historie ludzi, którym udało się opuścić sektę*, Kraków 2010.
- Macut I., *Obred ređenja i uloga zaređenog službenika (svećenika) u Scjentološkoj crkvi*, „Vrhbosnensia” 2014, nr 2, s. 425–444.
- Macut I., *Scjentološka „Crkva”*, Zagreb 2015.
- Miscavige Hill J., *Ofiarowana: moje życie w sekcie scjentologów*, Kraków 2013.
- Potthoff N., *W labiryncie scjentologii*, Katowice 2001.
- Religious Technology Center, *Monitoring Scientology Ecclesiastical Hierarchy*, Religious Technology Center: Holder of the Dianetics and Scientology Trademarks, www.rtc.org/guarant/pg005.html [dostęp: 31.10.2016 r.].
- Rozkošná P., *Teorie Waltera Burkerta sociobiologie aplikovaná na rituály Scjentologické církve v porovnání s křesťanskými rituály: Seminární práce do kurzu Teorie mýtu a rituálu*, Brno 2010.
- Thompson P., Meisler J., *Briefing Purification Campaign. The Vital Role of PR* [instrukcja wewnętrzna International Scientology Church], Los Angeles 1982.
- Трофимов Я.Ф., *Церковь Саентологии. Опыт религиоведческого анализа*, Алматы 2006.
- Wilson B.R., *Scientology: An Analysis and Comparison of its Religious Systems and Doctrines*, w: *Scientology: Theology & Practice of a Contemporary Religion*. A Reference Work presented by The Church of Scientology International, Los Angeles 1999, s. 111–145.
- Zwoliński A., *Scjentologia*, Kraków 2007.

Biogram

Sergiusz Anoszko (biał. **Сяргей Анато́льевич Аношка**, ur. 1986 r.) ukończył studia na Wydziale Historycznym Uniwersytetu im. A. Kulaszowa w Mohylewie w zakresie historii ogólnej i historii Białorusi. Pracował jako nauczyciel historii i WOS-u. W 2011 r. podjął studia magisterskie na Wydziale Teologicznym UKSW, które ukończył w 2016 r. Obecnie jest doktorantem w Katedrze Religiologii i Dialogu Międzyreligijnego Instytutu Dialogu Kultury i Religii WT UKSW. Jest autorem kilku artykułów, poświęconych tematyce scjentologii i Bahá'í, które ukazały się w publikacjach krajowych i zagranicznych. Zainteresowania naukowe: historia i teoria religii, nowe ruchy religijne, teologia, geopolityka.